

Medeschepselijkheid, afscheid van het antropocentrisme

Op 28 februari 2015 richtten de veganistische theologen Sandra Hermanus-Schröder, Boele Ytsma, Tietsje Abee en Hans Bouma samen met Anja Hermanus-Schröder en Cecilia Bouma de Werkgroep Vegan Theologen op. Vegan Magazine ging in gesprek met twee theologen van de werkgroep. Hans Bouma is theoloog, dichter en zeven jaar bestuurslid van de Partij voor de Dieren. Sandra Hermanus-Schröder is theoloog, proponent binnen de PKN, docent levenbeschouwing en druk met de pas opgerichte stichting Vegan Church.

De Werkgroep Vegan Theologen heeft als doel medegelovigen te inspi-

ren een volgende stap te zetten op de weg van respect en mededogen, van medemenselijkheid naar medeschepselijkheid. Daarmee wil ze ook de stap zetten naar plantaardige voeding. Tegelijk wordt afscheid genomen van het antropocentrisme, het zich uitsluitend richten op menselijke belangen. De werkgroep staat voor een theologie en ethiek die recht doen aan alles wat adem heeft. De gangbare ethiek daarentegen heeft een antropocentrisch karakter. De hoogste deugd daarin is medemenselijkheid, maar de dieren zijn er ook nog. Dieren hebben een eigen kwaliteit, een eigen recht en verdienen een plaats binnen onze morele horizon.

Waarom is juist nu een werkgroep van christelijke theologen opgericht? En belangrijker, wat hebben jullie Nederland te bieden?

SH: Ik voelde me als theoloog én veganist behoorlijk eenzaam. Ik ben me gaan verdiepen in de boeken van Rev. prof. dr. Andrew Linzey en vooral zijn Animal Gospel sprak me erg aan. Anja heeft me aangespoord om in Nederland contact te zoeken met veganistische theologen. Bij verschillende vegan evenementen heb ik toen Hans en Boele ontmoet. Die laatste heeft toen Tietsje uitgenodigd en zo kwamen we vorig jaar in februari voor het eerst bij elkaar in Kampen.

HB: We willen medegelovigen inspireren een volgende stap te zetten op de weg van respect en mededogen, de stap van medemenselijkheid naar medeschepselijkheid. En daarmee ook de stap naar een plantaardige voeding. Geloven doe je ook met mes en vork. In een antropocentrisch geloofsklimaat is zo'n werkgroep hard nodig. Alsof God alleen een God van mensen is! Vanuit humanitair oogpunt heb je alle reden het dier een plaats te geven binnen je morele horizon en daarom ook over te stappen naar een veganistische leefstijl. Als gelovige heb je er reden te méér voor. Dieren zien we als creaties van God en als zodanig hebben ze een eigen waarde. Voor veganistisch Nederland betekent dit dat veganisme ook een religieuze dimensie kan hebben.

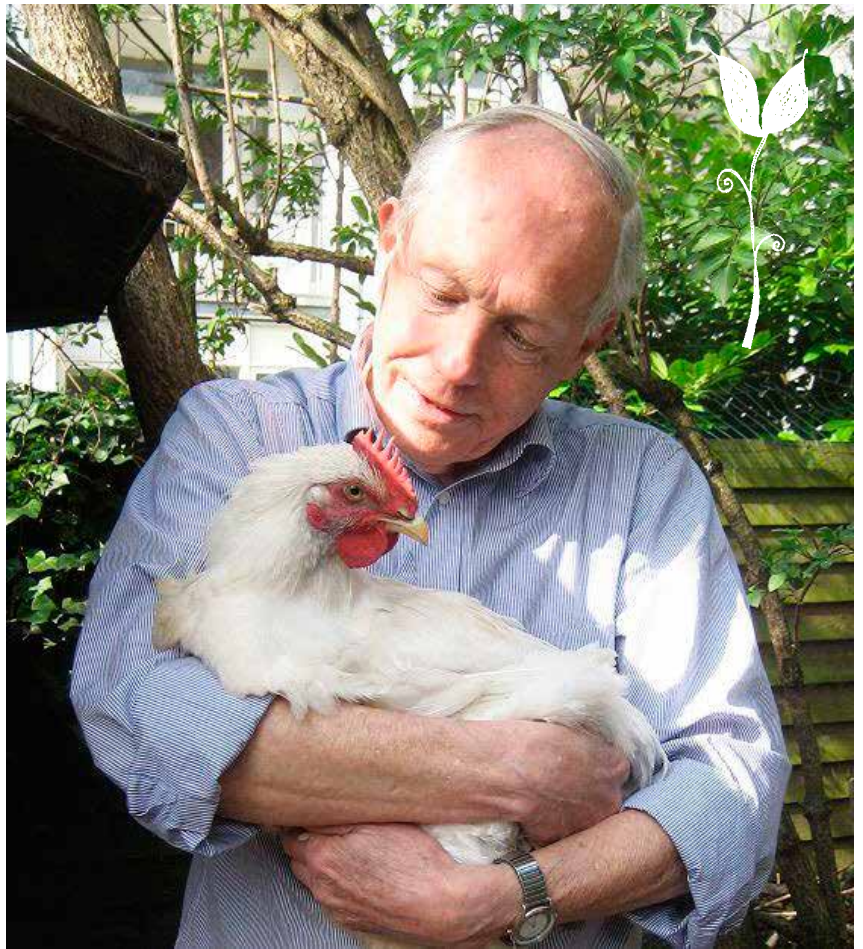
SH: Ik denk dat Nederland behoefte heeft aan een werkgroep als de onze. Wij willen theologen en predikanten handreikingen bieden om het geloofsgesprek over de schepping in de meest brede zin van het woord, en in combinatie met rentmeesterschap (Bijbelse

term waarmee de verantwoordelijkheid van de mens voor onder andere de natuur, Gods schepping, wordt aangeduid, red.), aan te wakkeren. Het is vijf voor twaalf. We zouden massaal tot het inzicht moeten komen om veganistisch te leven en dat begint natuurlijk bij de theoloog, de predikant zelf. Als werkgroep willen we gelovige academici en geïnteresseerde, bevlogen, bewust levende mensen bij elkaar brengen in ontmoetingen. Zo hebben we bijvoorbeeld contact met de Protestantse Theologische Universiteit om in 2016 iets te organiseren voor alumni. Theologische reflectie vanuit de spirituele rijkdom van de christelijke traditie op thema's als duurzaamheid, rentmeesterschap, schepping en vegan lifestyle is een gat in de markt. Daar springen we als werkgroep op in.

Hoe zijn jullie tot jullie veganistische bewustwording gekomen?

SH: Ik ben me gaan verdiepen in De Planteneter, de campagne Melk, Je Kan Zonder! en ben films gaan kijken als Cowspiracy, Meat The Truth, Sea The Truth en One Single Planet. Toen vielen de schellen van mijn ogen en dacht ik: Hoe is het mogelijk dat ik dit nooit eerder heb ontdekt en dat ik in mijn theologiestudie nooit een koppeling heb horen maken tussen deze werkelijkheid en ons moreel en theologisch reflecteren! Sinds ik deze ontdekking tot gesprekstema

heel gauw volwaardig mee, maar in poëzie geldt dan ook een saamhorigheid van alles en iedereen. Poëzie gaat uit van de eenheid van het leven. In mijn gedichten liep ik duidelijk vooruit op mijn bewustwording in 1970, het

gegeten, ontdekken ze dat ze naakt zijn; wanneer ze horen dat God hen in de hof komt opzoeken, verstoppen ze zich in het struikgewas waarna God deze vraag stelt, FvT). Het drong tot mij door hoe antropocentrisch onze

“Een humaniteit die niet verder reikt dan medemensen is onvoltooid en ongeloofwaardig.”

heb gemaakt met andere theologen, merk ik steeds meer belangstelling en behoefte om kosmologische inzichten met elkaar te delen, geïnspireerd vanuit de Bijbel en de christelijke traditie waarin ik sta. Andrew Linzey, mijn grote voorbeeld en inspiratiebron, doet dit op formidabele wijze en ook Hans Bouma vind ik erg inspirerend, moet ik eerlijk zeggen.

HB: In mijn poëzie speelden dieren al

Europees Natuurbeschermingsjaar. Prof. dr. K.H. Voous, hoogleraar Diersystematiek en Diergeografie aan de VU te Amsterdam, hield dat jaar een serie lezingen onder de titel Natuur, milieu en mens die mij diep raakten. In dat jaar verschenen deze lezingen ook in boekvorm. Wat mij zo trof, was de terugkerende vraag naar de positie van de mens: de ‘Adam waar ben je?’-vraag uit Genesis 3 (nadat Adam en Eva van de verboden vrucht hebben

cultuur was en dat we waarden als gerechtigheid, respect, mededogen en liefde toch wel erg beperkt en specïstisch vertaalden. Kort na 1970 ging ik mij verdiepen in de ethiek van filosoof, theoloog, medicus en vegetariër Albert Schweitzer en werd ‘eerbied voor het leven’ richtinggevend voor mij. Ik ervoer het als een bevrijding. Ook dieren hebben rechten: ze verdienen een respectabele plaats op onze morele agenda.

Het woord ‘medeschepselijkheid’ is al een aantal keer gevallen. Waar komt dat woord vandaan en wat houdt het in?

HB: Ik heb het woord in 1970 bedacht. Ik moet toegeven dat het niet

woord medeschepselijkheid niet door de cultuur is opgepikt en (nog) niet in het woordenboek staat, is een teken aan de wand. We zijn zo gericht op onszelf en onze eigen belangen. De wortels van het antropocentrisme

tropocentrisch gericht als de hele westerse cultuur. Wij vinden het hoog tijd dat de gangbare theologie afscheid neemt van haar antropocentrisme. We zijn toe aan een herwaardering van het creatuurlijke, het aardse, de dieren. Een humaniteit die niet verder reikt dan medemensen is onvoltooid en ongeloofwaardig. Zolang godsdienst geen ‘gepraktiseerde eerbied voor het leven’ is (woorden van Albert Schweitzer), schiet die ernstig te kort. Nog steeds wordt de reguliere theologie beheerst door de oude dualistische tegenstelling geestelijk-stoffelijk. De wereld van het geestelijke, die van de mens, is superieur aan die van het stoffelijke, de natuur, de dieren. Het dringt nog niet door dat medeschepselijkheid onze humaniteit alleen maar ten goede komt.

“Geloven doe je ook met mes en vork.”

het mooiste Nederlands is. Het is naar analogie van het woord medemenselijkheid, een woord dat geen uitleg behoeft. Wat mij boeide, was hoe je nu omgaat met niet-mensen, met vertegenwoordigers van de andere soort. Onze cultuur is zo antropocentrisch, het gaat om de mens in het centrum en dieren zijn op z’n hoogst decor. Ze tellen niet mee. Met medeschepselijkheid wilde ik aanduiden dat mens en dier veel met elkaar gemeen hebben. Ze zijn beiden creaties, ze maken deel uit van de schepping. Dat blijkt uit hun lichamelijkheid en levensbehoeften als lucht en licht. Dat het

zitten heel diep. Ze gaan 2500 jaar terug, lang voordat er sprake was van christendom. Sinds die tijd is ons bewustzijn steeds beperkter geworden. Er is nog steeds sprake van een zogenoemd speciëcisme: alleen belangstelling hebben voor de eigen soort. Maar er is veel gebeurd in veertig jaar tijd. Destijds lachte men je uit. Nu kun je het hebben over dierenrechten. Nu staat het op de politieke agenda en is het een serieus onderwerp.

Wat is het verschil tussen jullie en de huidige theologie?

HB: De huidige theologie is even an-

Tot nu toe is ‘medeschepselijkheid’ niet opgepikt door de samenleving. Waarom gaat dat nu wel gebeuren?

HB: Het gaat niet zozeer om dat woord, maar meer om een mentaliteit van verbondenheid die duidelijk toeneemt. Het menscentrale denken brengt steeds meer mensen in een moreel conflict. Het komt neer op een geraffineerde vorm van discriminatie. Mensen voelen intuïtief dat de horizon ruimer is dan alleen mensen. Het oude paradigma van alleen medemensen krijgt steeds minder bijval. Ook dieren komen aan bod in de filosofie en de theologie. Dieren als subjecten, wezens met gevoel, emoties en verlangens. Dat is niet meer te keren.

SH: We zitten nu in een goede flow. In de encycliek *Laudato Si* (2015) van de paus komen milieu en duurzaamheid aan bod. De klimaatop is dit jaar in Europa. Veel kerken hebben meegedaan met de klimaatmars door Nederland richting Parijs. Duurzaamheid staat hoog op veel kerkelijke agenda’s, dus we hebben de tijd mee.

Studiedag

Op 7 november organiseerde de Werkgroep Vegan Theologen haar eerste activiteit, een studiedag met als thema: *Medeschepselijkheid, afscheid van het antropocentrisme*. Er waren lezingen over onder andere de Bijbeltekst Romeinen 8:23. Deze gaat over de schepping die reikhalzend uitkijkt naar de waarachtige mens. En over ‘voltooid humaniteit’: een humaniteit die pas werkelijk voltooid is als er rekening gehouden wordt met medemensen en medeschepselen. Na een volledig plantaardige lunch konden de deelnemers diverse workshops volgen waarin een volgende stap werd gemaakt. Van droefenis over het aardse bestaan en de trieste werkelijkheid naar ontdekken hoe we concreet aan de slag kunnen. Ook waren er liederen, geschreven door Hans Bouma en Louis van Dijk. Als afsluiting werd het vegetarisme gevierd, en God als Schepper van het leven werd geëerd.

De studiedag stond niet alleen open voor theologen, maar was voor iedereen toegankelijk die in bijbels perspectief wilde meedenken over de rechten van het dier. In de toekomst wil de Werkgroep Vegan Theologen meer van dit soort samenkomsten organiseren.

www.facebook.com/medeschepselijkheid